

O crimă neelucidată

„Sinuciderea”

poetului
Serghei Alexandrovici Esenin
(1895 - 1925)

„Nu oricine știe să cânte, nu oricine”

chiuia poetul când avea 25 ani. Pentru el poezia a fost o Spovedanie, dar și o Asumare, făcute cu mare larmă adolescentină, în șuvoaie de metafore, cu un debit de fluviu vijelios.

Bardul modern, copilul-minune al poeziei ruse, Serghei A. Esenin a venit pe lume într-o familie de țărani din satul Constantinovo (astăzi Esinino), regiunea Riazan, Rusia.

Abandonat de părinți în copilărie, a fost crescut de bunici. Lipsa afecțiunii materne s-a răsfânt asupra-i ca un handicap ce i-a marcat întreaga existență, pricinuindu-i o acută sensibilitate sufletească, pe care a proiectat-o în lirism. *Am început să scriu versuri pe la 9 ani, dar să citească învățasem când aveam cinci ani - mărturisirea poetului mai târziu. Creația mea a fost influențată de ciastustile (strigăturile) sătești. Perioada de învățătură nu a lăsat în conștiința mea urme deosebite, decât cunoașterea temeinică a vechii slavone bisericești. Asta e cam totul cu ce m-am ales.*

Satul natal și copilăria i-au rămas întipărite dureros:

*Cunosc o hudicioară pe care-i o fântână,
Cunosc o casă scundă cu hornul la mijloc.
Văd vinetele paie din streășină bătrână,
Surpate peste geamul cârpit din loc în loc.*

*Trecură anii crânceni în pâlce de neguri rele,
S-a potolit cu totul zănatecul tumult.
Îmi amintesc de satul copilăriei mele,
De limpedea lui pace și cerul de demult.*

Născut în Ursita Balanței,

Serghei Esenin a trăit plinar zodia guvernată de planetele Venus (voluptatea), Luna (oniricul vizionar), Saturn (voința, dar și violența), Jupiter (succesul). A fost un om șarmant și teribil de sociabil: numai în societate, înconjurat de admiratori își putea trăi afecțiunea exprimată prin vers. Iubea tablourile, muzica și dansul, remarcându-se și prin chipul plăcut, evocându-l cumva pe Adonis (comportându-se întocmai ca zeul). Destinul i s-a împlinit până la capăt, planeta cumplitului Saturn aducându-i un sfârșit crunt, incompatibil cu ceea ce ar fi trebuit să i se întâmple unui pământean născut Poet.

Serghei Esenin nu a fost un autor de rime - bine-aduse-din-condeii, el, acel om vulnerabil, ofițer pe Tărâmul Poeziei, cum ascetul în Al-

tarul Bisericii. Ca răsplătă pentru copilăria ce i s-a furat, Creatorul i-a dăruit har.

*A fi poet asemănător se arată
cu a nu tulbura adevărul deloc,
ori a-ți flagela pielea delicată,
inimile mângâind cu al sângelui foc!*

Avea 17 ani când a sfârșit-o cu lumea satului mult dragă inimii sale, pe care a evocat-o mereu, ca pe un Țărm Pierdut. Locui o perioadă la Moscova, apoi la Petrograd, unde l-a cunoscut pe alt mare poet - Alexandr Blok. În prima sa culegere de poezii, „Radunița” (*Paștele Blajinilor*), a scris despre viața arhaică a satului și despre credința sa panteistă în natură, manifestând adesea regretul după lumea satului proiectat deodată, prin criminala intervenție a leninism-stalinismului, într-un ținut al satanicului, al disperării și al demenței.

În 1912 pleacă la Moscova, unde va lucra mai întâi ca funcționar, apoi corector la o tipografie. În 1913, se înscrie la Universitatea Populară „Șaniavski”, secția de istorie și filozofie.

În anul 1913 am devenit liber ascultător la Universitatea lui Saniavski. Stând acolo un an și ceva, din considerente ce țineau de situația materială mă văzui nevoit să mă întorc în sat. În acea vreme deja aveam scrisă cartea de versuri „Radunița”. Anumite texte le-am trimis unor reviste petersburgheze, dar neprimind răspuns, mă dusei eu însumi acolo. Am ajuns, l-am căutat pe Gorodetki. M-a primit cu brațele deschise. Pe atunci, în casa lui se adunau toți poeții. Despre mine a început să se vorbească și au prins a mă publica care mai de care.

La Petersburg, Esenin, tinerelul cu bucle blonde, rubașcă rusească și cizme moi de saf-tian - « puiul de țăran » sau « îngerul blond », cum i se spunea prin saloanele literare, părea descins din altă lume. Adevărat, el reprezenta lumea arhaică oglindită viu în poemele sale pline de savoare, forță și prospețime, ce-l făcură drag tinerimii. S-au ivit și invidioșii satanici, iar bolșevicul ateu Troțki aruncă anatema: „Esenin miroase a medievalism”.

„Idealurile lui Troțki - comentează Vladimir Tismăneanu - prevedeau distrugerea civilizației burgheze, a statului de drept, lichidarea

țărănimii „individualiste”, revoluția mondială cu orice preț, cu orice risc, prin violență nesăbuită și crimă asumată. Victimele acestor morbide experimente nu contau, erau parte a unei grandioase aventuri istorice”.

Acuzația, venită din partea unui asemenea personaj din vârful lancei politice, nu a rămas fără urmări, Serghei fiind, peste câțiva ani luat în colimator de cumplita C.E.K.A. - organizație sovietică secretă cu scop de a ține populația sub teroare (o funestă ideologie curgând din magma mortală a Revoluției Franceze). Avea însă și mulți apărători, unul dintre ei fiind chiar Maxim Gorki, scriitor aflat în grația Noii Puteri ce se anunța. Artist adevărat, Gorki mărturisese că poezia lui Esenin l-a mișcat până la lacrimi.

Chemat sub arme în 1916 a fost, prin protecția unor prieteni, sanitar în trenul militar-sanitar al Excelenței sale, Fedorovna. Astfel va cunoaște Familia Imperială. Împărăteasa Aleksandra dori ca mult prețuitul poet Esenin să recite Curtei împărătești din versurile proprii. Poetul se produse în stilul-i incendiar:

*Pădurile-s goale, ogoarele seci,
Vin jilave neguri țesute de valuri.
Azi soarele, roată cu spițele reci,
Trecu fără noimă, pierind după dealuri.
Pe câmp desfumatul drumeag, dormitând,
Visează, când seara se cerne mărunț,
Că simte înghetul pe grunzuri umblând,
Că-i tot mai aproape de iarna cărunță.*

După audiție, împărăteasa l-a întrebat: „ - De ce sunt versurile dumneavoastră așa de triste?” ; „ - Așa e și Rusia, Maiestate!”, a răspuns poetul.

În 1917, în urma unei căsătorii eșuate, se însoară cu Zinaida N. Raih, ca în 1918 să se despartă. Va avea din această căsătorie doi copii, pe Konstantin și Tatiana. Poetul nu se putea stabili într-un loc, lângă aceeași persoană, pentru vecie. *În 1918 m-am despărțit, iar după aceasta începu viața mea de rătăcitor, ca și cea a tuturor rosienilor din perioada anilor 1918-21. În acest răstimp am fost în Turkmenistan, Caucaz, Persia, Crimeea, Basarabia, în stepele Orenburgului, pe țărmurile Murmanskului, în Arhanghelskoe și Solovki.*

Marea Revoluție din octombrie, 1917

i-a stârnit entuziasmul: « Hei, voi robi! Voi robi tăcuți/ Și pe burți lungiți întruna! / Astăzi caii noștri iuți/ Au băut din apă Luna. // Stele cad ca frunze-n vânt, / Cad în râuri cu sclipirea./ Sus în cer și pe pământ/ Să trăiască Răzvrătirea! » (Toboșarul ceresc)

Fiul de țaran crescut în amar sufletesc de niște bătrâni țărani abia ieșiți din iobăgie, credea într-o schimbare a vieții rușilor umili, cărora noua putere le promitea Raiul. Promisiunile echivocă, întrucât una dintre Noile Legi prevedea interzicerea religiei ortodoxe, dărâmarea bisericilor, deportarea preoților în Siberia, fapte pline de grozăvie, în conflict cu sinele său de om crescut în spirit pravoslavnic. El evocă anii copilăriei: *Bunicul îmi cânta melodii vechi, nespuse de apăsătoare, răvășitoare. Sâmbetele și duminicile îmi povestea Biblia. Deseori, la noi se adunau orbii ce rătăceau prin sate, cântau melodii religioase despre raiul minunat, despre Lazăr, despre Neculai și despre mirele-musafir luminat din tărâmurii nevăzute.*

În sufletul poetului se produse o surprare. Totuși, cu o fărâmă de încredere în preroga-

*Timpul mi-a venit peste măsură
Nu mă tem de nici un cnut tăios.
Nu mai vreau să iau de-acum în gură
Trupul sfânt al Domnului Hristos.*

**„Prima perioadă a revoluției am
întâmpinat-o cu simpatie, însă mai mult
spontan, decât conștient”**

De prin 1919 poetul își pierde total încrederea în « prefaceri... ». Faptele pline de cruzime ale bolșevicilor, precum asasinarea familiei Țarului, împușcarea fără judecată a unor artiști - nevinovați poeți și pictori neimplicați politic, îi redirecționează sensul liric. Esenin condamnă deschis bolșevismul.

*În țară, unde se crapă de frig,
Urlă și șuieră
Octombrie, că o fiară,
Octombrie al anului al șaptesprezecelea.
Eu îmi amintesc înspăimântătoarea
Zi cu multă zăpadă.
Am văzut-o cu o turbure privire.
Plutea o umbră de fier
Peste întunecatul Petrograd.*

Profund afectat de „noua ordine socială”

plină de privațiuni și de interdicții, simțindu-se trădat în idealurile sale, amenințat de poliția secretă, Esenin își mărturisește marea dezamăgire:

*Nu înjurați căci zadarnic e totul!
Negustor de cuvinte nu sunt!
Tot mai greu îmi atârnă pe umeri
Capul de aur lăsat în pământ.
Nu mai vreau nici succese
nici slavă,
Vreau doar vântul să-l pot asculta -
Fără asemenea doruri ciudate
N-are rost pe pământ viața
mea.*

Amenințărilor nevoalate ale Cekă-i, răspunde: „Știi ce? Ducă-se-n aia a mă-sii! / Eu, prietene, nu voi muri niciodată”.

„Înger și demon”

În toamna lui 1921, acest răzvrătit și dezlănțuit boem, stăpânit continuu de un Ariel veșnic neadormit, aflat mereu

în căutarea rimelor-șoc, se lasă fermecat de o ființă pe măsură: **Isadora Duncan**, creatoarea unui nou stil de dans, o înnoitoare a coregrafiei.

În 1921 m-am căsătorit cu I(sadora) Duncan, plecând în America, înainte de asta, însă, colindând toată Europa, cu excepția Spaniei.

Cine era Isadora? Se născuse la 27 mai 1877, în San Francisco, într-o familie modestă care trăia din artă (oarecum). Până prin 1896 copila a fost balerină în diverse spectacole,

fără vreun succes deosebit. Sătulă de canoanele dansului clasic și a extenuantului mers pe poante, Isadora creează un stil propriu, imitând întrucâtva dansul liber al bacantelor antice Grecii. Rezultatul a fost ceva exploziv, cuceritor, fermecător. Artista pornește un turneu în lume cucerind, ca un Napoleon al dansului, Viena, Paris, Berlin, Londra, Budapesta, apoi Moscova. Unde, tot precum Napoleon, se lasă « victimizată » de un rus cu alură de prinț.

Prima poezie dedicată artei, o cuceri definitiv.

*E-ntâia zăpadă pășesc în neștire,
Cu agere doruri și-avânturi duium.
Și seara albastră cu steaua subțire,
Încet luminează hoinarul meu drum.*

*Lumina sau umbra a prins să se cearnă?
Prin crânguri cocoșii sau vântul dă glas?
Nu știu, pretutindenii pe câmpuri e iarnă,
Sau stoluri de lebede mute-n popas?*

*Tu albă minune, tu limpede seară!
Fierbinți mi-s obraji de gerul din crâng.
Răchitele zvelte cu sânii afară,
Îmi vine deodată la piept să le strâng.*

*O, codrul ce-n păclă cinchit pirotește!
O, ninsele lanuri sub teafăr îndemn!
Îmi vine în brațe s-apuc voinicește,
Frumoasele sălcii cu șolduri de lemn.*

tivele Revoluției, el produse câteva mici poeme, precum *Inonia*. Deși versurile păreau pătrunse de o nouă „prefacere e vieții”, imagistica biblică este dominantă.

*Nu mă înfricoșează vreo pieire
lânci de ploi, săgeți de nouri grei,
spune după biblica rostire
proorocul Esenin Serghei.*

Cei doi nu puteau trăi viața decât în spasme, la o temperatură incendiară, răzând și petrecând precum Gargantua, scriind și dansând precum un Homer cu trup de Sapho. Au conviețuit atât de strașnic, răvășind lumea Europei (Germania, Franța, Belgia, Italia) și Americii, năucindu-le cu dansurile ei total neconvenționale, cu versurile lui arzânde, dar și cu certurile lor violente, urmate de cumplite beții, încât inevitabilul își băgă codița: s-au despărțit după nici doi ani. Serghei își luă adio cu un poem:

*Gingașă, frumoasă și subțire,
Rumenă ca poamele erai,
Semănai c-o roză asfințire,
Fraged ca zăpada străluceai.
Ochii tăi țărână-s și tăcere,
Ca un sunet numele-a-ncetat.
Dar în șal, mireasma lor de miere,
Mâinile-ți suave și-au uitat.*

.....
*Deci șoptească seara sinilie
C-ai fost vis și cântec de la cer.
Cine te-a ivit așa mlădie
Sărutase-un luminos mister.
Printre crengi eu n-am să-mi lunec văzul,
Rătăcind se caut urme seci,
Căci, cu părul-snop cum e ovăzul,
Tu din vis mi-ai dispărut pe veci.*

Au continuat să ardă până la capăt, cum le fusese scris, sfârșind violent. Isadora Duncan a murit în 1927 la Nisa, strangulată de un automobil decapotabil. Purta un șal lung în jurul gâtului, pe care roata l-a prins, luându-i viața drept ofrandă menită noului Veac al Mașinii.

Poetul a plecat în țara natală, unde avea să sfârșească și el în chip violent

Poemul „Focul vână e gonit de vânt”, din care reproducem un fragment, pare dedicat fostei iubite.

*Nu-mi mai place azi să beau, să joc,
Să-mi pierd viața fără socoteală.
E de-ajuns să te privesc tăcut,
Să-ți văd ochii plini de tot înaltul,
Ca uitând întregul tău trecut,
Tu să nu mai poți pleca la altul
Tu - mers gingaș, tu, surâsul meu,
Dac-ai ști, cu inima-i pustie,
Cum poate iubi un derbedeu...*

Soția și cei doi copii

„După viața de peste hotare, priveam cu alți ochi țara mea și evenimentele ”

La revenirea în patrie, Esenin constată cu amar că viața concetățenilor s-a deteriorat total, rușii devenind nimic altceva decât robi și pușcăriași în propria țară. În care CEKA (Cerezvaceainia Komissia: Comisia Extraordinară pe Întreaga Rusie pentru Combaterea Contrarevoluției și Sabotajului), organizație secretă înființată de Lenin, acționa înafara legilor,

Cu Isadora la Berlin, 1922

executând persecuții, condamnări fără judecată, deportări și asasinat. Noile norme de viață impuse de Lenin și a sa CEKA, semănând izbitor cu ale Terorii Revoluției Franceze, erau insuportabile. Un muncitor tipograf, persecutat, se răzvrăti împotriva „noilor tirani”. Răpit de pe stradă în plină zi, fu găsit după câteva zile schilodit. Toată lumea știa cine erau autorii oribilei înfăptuiri. Serghei Esenin se făcu ecoul mulțimii:

Uite, uite, ce mai țară!//La ce naiba mai scriam eu oare!//Și urlam în versuri tare!//Că-s prieten cu poporul!//Poezia mea//nu mai este aici de trebuință (...). Sună, sună corn de-ngropăciune!//Ce-i de făcut, ce-i de făcut acum / Pe-noroiatele coapse de drum?

Intervenția poetului nu a rămas fără urmări. Deja cu un solid dosar în arhivele CEKA, se luă decizia eliminării artistului din viața publică prin interzicerea aparițiilor în presă. Cum în toate organizațiile secrete se află și unii cu limba lungă, decizia ajunse Secretul lui Polichinele, stârnind uriașe hohote de râs. Să interzici publicarea poeziilor eseniene era cum ai fi pus stavilă vântului. Furioși că planul nu le-a reușit, cekiștii au prins o ură viscerală împotriva marelui poet.

Dar nu doar CEKA îi voia moartea. O altă sinistră instituție P.K.P. (Prole-

tarskie Kulturno Prosvitelnie) zisă „organizație culturală de masă”, pusă la cale de A.V. Lunacearski în 1917, unul dintre servii lui V.I. Lenin, se autosesiză pornind prigoana. Conform neîndurătoarei logici P.K.P. –iste, proletarii trebuie să disprețuiască arta „elitistă”, iar artiștii să exprime instinctul creator popular. O infinită mulțime de „artiști” diletanți, îmbrățișând ideile Proletkultului, porni un atac furibund împotriva scriitorilor consacrați. Serghei Esenin fu categorisit „contra-revoluționar” și „dușman al poporului și al partidului”.

Poetul regretă amarnic încrederea sa în bolșevism, mângându-și sufletul cu evocarea lumii satului:

*Da, acum e hotărât! pentru veșnicie
Mi-am părăsit natala câmpie.
Plopii cu frunzișul înaripat,
plopii de pe ea,
Nu vor mai foșni deasupra mea.
Căsuța scundă, fără mine, s-o gârbovi și mai mult,
Câinele meu bătrân a murit demult.
Pe întortochiate uliți moscovite, rătăcitor,
Desigur, Dumnezeu m-a osândit să mor...
(Moscova cârciumăreasă)*

1924. Altercațiile cu proletkultistii au fost extrem de dese și de violente, cu ecouri

în poezia eseniniană: „Îmi place când înjurăturile crude / Zboară spre mine ca o grindină răgâită de frică”

Omul negru

Maestre în arta diversiuunii, cele două instituții organizară o provocare. Celebrul, popularul Esenin era invitat de onoare prin localuri renumite, unde recita ca un veritabil actor, versurile sale tot mai incendiare. Regimentul proletcultiștilor, coordonat de cekiștii disimulați în mulțime, veni la cafeneaua Domino. Irascibilul poet, sosit printre ultimii în salon, i-a observat, s-a urcat pe estradă și a strigat: „- Credeți că am venit să vă citesc versuri? Am venit să vă f.m.n.... , speculanților!”

Fără să știe, Serghei a făcut jocurile P.K.P. și a C.E.K.A. Unite în scopul compromiterii și arestării poetului, lansară perfidul zvon: „Sfârșitul lui Esenin nu-i departe”. Percepând amenințarea ca pe o certitudine, Esenin scrie la 14 noiembrie 1925, un soi de epitaf: poemul „Omul negru”.

*Un om negru,
un om negru,
vine și pe pat se-așează
Un om negru
Plimbă-un deget pe o carte ticăloasă*

Și ca peste-un mort călugăr,
Mormăindu-mi din abis,
Îmi citește viața unui zurbagiu,
De patimi roasă,
Împlântând în suflet groaza
Și umplându-l de plictis.

.....
Luna a murit.
La geamuri
Zorile-s albastre, line,
Ah, tu, noapte crudă,
ce-ai scornit, ce-ai vrut s-arăți?

Omul negru roind amenințător în nopțile cu Lună, pândarul pregătind tâlhărește atacul asupra poetului, este perceput de Esenin ca fiind Anatoli Vasilevici Lunacearski, fondatorul Proletkultului, comisarul poporului pentru învățământ și cultură. LUNA-CEARSKI - „Vasul Lunii” (cf. rus. Luna „Lună”; ceară (arh.) „cupa”; cearka „pahar; potir”). Dar arhaismul **ceari** mai înseamnă „farmec; descântec, vrăjitorie”. Lunacearski, unul dintre exponenții crimei organizate, alături de Troțki și Zinoviev, primiseră ordin de la Stalin să pună la cale asasinarea poetului. Pentru început ei formulează un banal cap de acuzare: bețiile publice și viața dezordonată a poetului vor trebui stăvilite de Ordinea Publică. Cum Esenin se sustrage oricărei convocări urgente la Mișie, unde trebuia să-și motiveze comportamentul, i se întocmește dosar penal. Printre iubitorii poeziei eseniene circula samizdat (reproduceri în manuscris transmise de la cititor la cititor) un poem-manifest :

*Nu sunt bandit, tâlhar vestit prin braniște,
N-am împușcat nefericiți prin închisori.
Sunt doar un pierde-vară de pe ulițe,
Care zâmbește celor văzuți adeseori*

Ultimii doi ani de viață i-a trăit ascunzându-se prin în satul natal, Caucaz, Petrograd. Urmează ultima căsătorie, făcută cam pripit, cu Sofia Tolstaia, nepoata scriitorului Lev Nicolaevici Tolstoi.

Anul 1925. Vânzarea unui alt Hristos

Aflat permanent sub amenințarea arestării și încarcerării, poetul s-a internat la Clinica de Psihiatrie a celebrului profesor P.B. Hannușkin. Dându-i de urmă, un grup de agenți ai polițiilor secrete invadează Clinica, solicitând imperios predarea „vinovatului”. Negând prezența lui Esenin în Clinică, profesorul Hannușkin izgonește turma de gonaci, instituind totodată o supraveghere vigilentă a instituției. Nemaiputând suporta starea permanentă de alarmă, Esenin abandonează clinica, infiltrându-se într-un grup de vizitatori ce-și văzuseră rudele bolnave. În 23 decembrie se afla la Petrograd. Pe 28 decembrie a fost găsit spânzurat într-o cameră a hotelului Anglettere.

Împrejurările morții sunt cu totul neclare: sub trupul „sinucigașului” nu se afla niciun scaun ori vreă masă pe care Esenin, cu statura de 1,68 m. să ajungă la plafonul aflat la

înălțimea de 5 metri; pe gâtul celui mort prin spânzurare lipsea amprenta specifică; pe chipul și mâinile decedatului erau vizibile puternic urmele unor răni provocate prin lovituri violente. Alte amănunte, relegând asasinatul, sunt mărturisirile de mai târziu ale paznicului hotelului referitoare la vizita în camera poetului a unor indivizi echipați în negru. Asasinarea lui Esenin deveni certitudine.

Dar, iubite cititor, Poezia nu poate fi ucisă, asasinată. Ucigașii tânărului Serghei Esenin au rămas în istorie, deoarece Soarta a hotărât

pedeapsa lor veșnică: să nu-i uite omenirea niciodată!...

Serghei Esenin nu a fost doar un poet răzvrătit. Istoricii literari spun că el este POETUL IUBIRII. Citindu-i poemele de dragoste, exprimate într-o formă nouă, personală, plină de gingășie și de forță, te încercă obida că un atare poet a fost dat morții în chip sadic, atroce, la nici 30 ani.

Serghei scris-a cândva: *Lună colilie, plai înzăpezit. / Tot cuprinsu-n pânză dalbă s-avelit. / Mlada de mesteacăn plânge-n crâng mereu / Cine-i mort aice? - nu cumva chiar eu?*

Fie memoria lui binecuvântată !

Prelucrare texte:
Aurel Ifrim

Surse: Esenin, *Autobiografie*, 1924;
Adrian Bucurescu, „Poezii și revoluția”;
Virgil Diaconu, „Revolta poeziei”;
Alexandru G. Șerban, „Esenin, poetul iubirii”
Traduceri: George Lesnea și Leo Butnaru